herpy

AGAMY

Ornate Mastigure

Uromastyx ornata

Uromastyx ornata to niewielki i niezwykle barwny kolczastogon ze skalistych pustyń po obu stronach Morza Czerwonego. Samiec jest zielony, niebieski, a czasem czerwony, z żółtymi plamami na grzbiecie. Osiąga 30-36 cm, jest niemal wyłącznie roślinożerny i zakopuje się w głębokim podłożu. Wymaga dużego, ciepłego i suchego terrarium z mocnym UVB i żyje wiele lat, ale nie jest jaszczurką do przytulania.

Rodzina: Agamidae Dawna nazwa: *Uromastyx philbyi*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**30-36 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**15-25 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny, naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Pustynia i tereny skaliste**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**27-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**50-55 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**20-30%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**16-22 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Rośliny**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**4-20 jaj**
Inkubacja	**60-70 dni** przy 33-34 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Uromastyx ornata to krępa, masywnie zbudowana agama o krótkim, szerokim tułowiu, krótkich nogach i płaskim ogonie pokrytym pierścieniami spiczastych łusek. Ogon składa się z 20-23 pierścieni i służy zarówno do obrony, jak i do blokowania wejścia do nory. Na górnej stronie ud znajdują się małe kolce, a przed otworem usznym kilka powiększonych łusek.

Płcie różnią się ubarwieniem. Podstawowy kolor grzbietu samca jest zielony, niebieski, a czasem czerwony, z rzędami żółtych plam oczkowych. Samica ma bardziej neutralną barwę, od piaskowej do różowawej, i bledsze żółte plamy. Samce uzyskują pełne ubarwienie dopiero po 3-6 latach i są najbardziej jaskrawe w okresie godowym. Niektóre samice są równie intensywnie ubarwione jak samce. Samce są zwykle smuklejsze od samic i mają szerszą głowę, natomiast dorosłe samice stają się gruszkowate.

Gatunek osiąga około 30-36 cm długości razem z ogonem i należy tym samym do średniej wielkości kolczastogonów.

Gatunek został opisany w 1827 roku. Wyróżnia się dwa podgatunki: *U. o. ornata* z Egiptu, Izraela i Arabii Saudyjskiej oraz *U. o. philbyi* z zachodniej Arabii Saudyjskiej i północno-zachodniego Jemenu. Wcześniej gatunek był traktowany jako podgatunek *Uromastyx ocellata*.

Dorosłe osobniki są spokojne i spędzają dużą część dnia na wygrzewaniu się i jedzeniu. Młode są natomiast bardzo aktywne i zręcznie się wspinają. *U. ornata* rzadko staje się naprawdę oswojona i najlepiej sprawdza się jako zwierzę do obserwacji, a nie do brania na ręce. Sama hodowla jest za to stosunkowo prosta, jeśli temperatura, UVB i dieta są właściwe. Gatunek najlepiej pasuje do hodowcy, który ma doświadczenie z roślinożernymi gadami i miejsce na duże terrarium.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Uromastyx ornata występuje we wschodnim Egipcie wraz z Synajem, w południowym Izraelu, zachodniej Arabii Saudyjskiej i północno-zachodnim Jemenie. Występowanie w Jordanii jest możliwe, ale niepotwierdzone. Forma nominatywna *U. o. ornata* zamieszkuje północną część zasięgu, natomiast *U. o. philbyi* żyje w górach zachodniej Arabii Saudyjskiej i północno-zachodniego Jemenu.

Gatunek jest związany ze skalistym terenem i górami po obu stronach Morza Czerwonego. W skali światowej nie jest uznawany za zagrożony, ale w Izraelu figuruje jako zagrożony na krajowej czerwonej liście.

> **Naturalny zasięg:** Egipt, Izrael, Arabia Saudyjska i Jemen.

ŚRODOWISKO

Uromastyx ornata żyje na pustyniach skalistych i w kamienistym terenie z rozproszoną roślinnością. Kopie nory w szczelinach, pod kamieniami i w luźnej glebie, a nory mogą mieć do około 1 m głębokości. Zwierzęta są aktywne za dnia i rano wygrzewają się, zanim wyruszą na żer. W północnej części zasięgu zimą mogą występować przymrozki.

Nora zapewnia chłodniejszy i wilgotniejszy mikroklimat niż powierzchnia. Rośliny pokrywają większość zapotrzebowania na wodę, a gatunek rzadko pije. Zwierzęta żyją przeważnie samotnie i spotykają się w celu rozrodu; zdarzają się też małe grupy złożone z jednego samca i kilku samic. Pokarm stanowią niemal wyłącznie rośliny: owady to tylko około 1 % diety i prawdopodobnie są zjadane przypadkiem razem z kwiatami.

Długość zimowego spoczynku w naturze nie została udokumentowana dla tego gatunku. U blisko spokrewnionego *Uromastyx acanthinura* zwierzęta są mniej aktywne od października do lutego.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosły osobnik potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 60 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. To więcej, niż oferują typowe terraria szklane, dlatego wybierz terrarium z drewna, PVC lub tworzywa ze szklanym frontem. Trzy pełne ściany dają poczucie bezpieczeństwa, szczególnie świeżo zakupionym zwierzętom. Młode również mogą mieszkać w 120 × 60 cm, ponieważ potrzebują takiego samego gradientu temperatur jak dorosłe.

Podłoże jest przekopywane, dlatego musi być głębokie: co najmniej 10 cm, najlepiej więcej, drobnego piasku lub piaszczystej ziemi. Mieszanka z połowy piasku, 30 % nienawożonej ziemi i 20 % gliny utrzymuje korytarze. Utrzymuj górne kilka centymetrów suche, a głębiej tylko lekko zwilżaj. Unikaj piasku wapiennego i kruszonych łupin orzecha włoskiego, które mogą powodować zatkanie jelit. Odchody i kwas moczowy usuwaj codziennie, a podłoże wymieniaj całkowicie co 3-4 miesiące. Chore lub zranione zwierzęta przenieś tymczasowo na ręcznik papierowy.

Terrarium powinno otwierać się od frontu i mieć dobrą wentylację, najlepiej z siatkową pokrywą. Miejsce do wygrzewania zbuduj z płaskich kamieni lub łupka pod lampą grzewczą, najlepiej w formie stosu z przerwami, aby zwierzę mogło się wsunąć i wybrać temperaturę. Zamocuj kamienie tak, aby się nie przewróciły, gdy zwierzę kopie pod nimi. Zapewnij co najmniej trzy kryjówki na osobnika, najlepiej dwa razy więcej, rozmieszczone między ciepłą a chłodną stroną. Lampy grzewcze osłoń, aby zwierzę nie mogło ich dotknąć. Trzymaj jedno zwierzę w każdym terrarium i nigdy nie łącz różnych gatunków *Uromastyx*.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 50-55 °C, mierzoną termometrem na podczerwień bezpośrednio pod lampą. Chłodna strona ma 27-32 °C. Ciepło musi pochodzić z góry, np. z halogenu 100 W zawieszonego około 25-30 cm nad miejscem do wygrzewania, nigdy z maty grzewczej pod podłożem: zwierzę nie odsuwa się w porę od zbyt gorącego podłoża i może się poparzyć. Jeśli miejsce do wygrzewania jest za gorące lub za zimne, wyreguluj to ściemniaczem albo podnosząc lub obniżając kamienie.

Na noc ogrzewanie wyłącza się, a temperatura może spaść do pokojowej, około 18-22 °C. Zwierzę musi mieć zawsze możliwość oddalenia się od ciepła.

Zimą stosuje się chłodny spoczynek: długość dnia skraca się do 6-8 godzin, temperaturę w pomieszczeniu obniża do 16-22 °C, a miejsce do wygrzewania utrzymuje na około 30 °C, aby zwierzę mogło się ogrzać i opróżnić jelita. Spoczynek trwa 8-12 tygodni. Zimuj tylko zdrowe, dobrze odżywione zwierzęta i waż je przed spoczynkiem i w jego trakcie.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna być niska, około 20-30 %, mierzona przy podłożu po chłodnej stronie. Stale wysoka wilgotność powoduje choroby, więc nie zraszaj terrarium. Podłoże zwilża się tylko lekko w głębi, aby korytarze się trzymały, a nory miały wilgotniejszy mikroklimat, podczas gdy górne centymetry pozostają suche.

Zwierzę otrzymuje prawie całą wodę z pokarmem i rzadko pije. Miska z wodą nie jest konieczna, ale mała miseczka ze świeżą wodą nie szkodzi w dobrze wentylowanym terrarium, a chude lub świeżo zakupione zwierzęta mogą z niej skorzystać. Wymieniaj wodę codziennie.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest aktywny za dnia i potrzebuje mocnego światła. Użyj lampy LED lub świetlówki o temperaturze barwowej ok. 6500 K jako światła dziennego, oddzielnie od ogrzewania; zwierzęta są wtedy bardziej aktywne i lepiej jedzą. UVB jest niezbędne: gatunek należy do strefy Fergusona 3, a świetlówka T5 HO 12-14 % nad mniej więcej połową długości terrarium po ciepłej stronie powinna dawać indeks UV 4,5-6 w miejscu do wygrzewania. Sprawdzaj to miernikiem UV i wymieniaj świetlówki po 6-12 miesiącach lub zgodnie z zaleceniami producenta. Dzień trwa 12 godzin latem i krócej zimą.

ŻYWIENIE

Uromastyx ornata jest roślinożerna. Około 90 % diety powinny stanowić zielone liście i kwiaty, ok. 5 % twarde warzywa i ok. 5 % pokarm suchy. Urozmaicaj mieszankami sałat, rukolą, liśćmi mniszka, endywią, pak choi, liśćmi brukwi i odrobiną jarmużu, a także podawaj jadalne kwiaty, takie jak mniszek, hibiskus, płatki róż, nagietek i nasturcja, najlepiej z własnego ogrodu i zawsze bez oprysków. Siano i trawa również są zjadane. Twarde warzywa, takie jak cukinia, marchew i groszek, ścieraj drobno.

Nasiona i rośliny strączkowe są naturalną częścią diety: suszony, kruszony groszek, soczewica i biały proso dostarczają białka i tłuszczu, ale podawane zbyt często prowadzą do otyłości. Dorosłym zwierzętom dawaj małą porcję najwyżej raz w tygodniu. Młode poniżej sześciu miesięcy nie dostają nasion. Owoce to rzadki przysmak. Owady nie są konieczne; pojedynczego oprószonego mącznika lub drewnojada można podać od czasu do czasu, szczególnie samicom po złożeniu jaj i zwierzętom, które mają przybrać na wadze.

Młode karmi się codziennie tyle, ile zjedzą, a dorosłe 4-5 razy w tygodniu. Posypuj pokarm wapniem i suplementem witaminowym raz w tygodniu, jeśli zwierzę dostaje wystarczająco UVB i zróżnicowaną dietę. Pyłek pszczeli często podaje się w zdecydowanie zbyt dużych ilościach; lepiej niech zapotrzebowanie pokrywają kwiaty.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Dorosłe osobniki są spokojne i mało ruchliwe, ale terytorialne wobec innych dorosłych, zwłaszcza samce wobec samców. Trzymaj je pojedynczo. Parę można trzymać razem tylko w terrarium co najmniej dwa razy większym od minimum, a nawet wtedy nie ma gwarancji. Młode nie są terytorialne i mogą przebywać razem, dopóki nie zbliżą się do dojrzałości płciowej.

Nowe zwierzę potrzebuje spokoju przez pierwsze tygodnie. Osobniki z hodowli aklimatyzują się najszybciej, natomiast odłowione z natury mogą potrzebować nawet sześciu miesięcy. Jeśli zwierzę nie zjadło nic po dwóch tygodniach, powinien je obejrzeć weterynarz. W okresie aklimatyzacji nie bierz zwierzęcia na ręce poza ważeniem i zasłoń ewentualne szklane ściany. Później możesz podawać pokarm z ręki. Zbliżaj się powoli i zawsze od dołu, nigdy z góry, bo przypomina to ptaka drapieżnego. Trzymaj zwierzę poza terrarium najwyżej godzinę naraz, ponieważ potrzebuje ciepła. Waż je raz w miesiącu, a przy dużym spadku masy zgłoś się do weterynarza. Myj ręce po kontakcie, bo gady mogą przenosić salmonellę.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma szerszą głowę i zwykle intensywniejsze ubarwienie. Po delikatnym uniesieniu ogona u samca widać rząd łusek w kształcie litery V tuż pod kloaką oraz wybrzuszenia hemipenisów u nasady ogona. Dorosła samica jest gruszkowata i ma fałd skóry na karku, w który samiec wgryza się podczas kopulacji. Niektóre samice są intensywnie ubarwione i przypominają samce.

Wiek i wielkość w momencie osiągnięcia dojrzałości płciowej nie zostały udokumentowane dla tego gatunku. Samce uzyskują pełne ubarwienie dopiero po 3-6 latach. Do rozrodu przeznaczaj tylko dobrze odżywione, w pełni dorosłe zwierzęta.

GODY I KOPULACJA

Rozród następuje po chłodnym spoczynku zimowym, który pobudza zwierzęta. Długość dnia skraca się z 12 do 6 godzin, a następnie do 4 godzin, i obniża się temperaturę. Po około dwóch miesiącach światło stopniowo wydłuża się z powrotem do 12 godzin. Dopiero wtedy łączy się samicę z samcem, a oboje muszą być w dobrej kondycji.

Kopulacja jest gwałtowna. Samiec krąży wokół samicy i wykonuje „pompki”; samica, która nie jest gotowa, przewraca się na grzbiet. Samiec wgryza się w fałd na karku samicy i może ciągnąć ją po terrarium, zanim położy się na niej i wprowadzi hemipenis. Sama kopulacja trwa 2-10 minut. Pilnuj, aby samica nie została zraniona, i rozdziel zwierzęta, jeśli sytuacja wymknie się spod kontroli.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja 4-6 tygodni po udanej kopulacji. Zniesienie liczy od 4 do ponad 20 jaj, zależnie od wielkości, wieku i zdrowia samicy. Odpowiednio wcześnie, np. w styczniu, wstaw po chłodnej stronie skrzynkę lęgową z mieszanką piasku i ziemi, aby samica się do niej przyzwyczaiła. Jeśli z niej nie korzysta, przenieś ją na ciepłą stronę. Ziemia powinna być na tyle wilgotna, aby korytarz się trzymał.

Po złożeniu jaj samica jest wyraźnie chudsza. Zapewnij jej spokój, obfity pokarm i ewentualnie roztwór elektrolitów bez smaku. Zwykle odzyskuje większość masy i w ciągu 1-2 tygodni normalnie je i się wygrzewa.

Proso i ziarno dla ptaków nie nadają się na podłoże dla samicy, która ma składać jaja: ziarna przyklejają się do jaj i kiełkują w inkubatorze.

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja w rękawiczkach i umieść je w tej samej pozycji, w jakiej leżały, w zamkniętym pojemniku z wilgotnym perlitem, który jest na tyle wilgotny, że zbija się w grudkę po ściśnięciu. Układaj je kilka centymetrów od siebie. Po 1-2 dniach na ściankach pojemnika powinna pojawić się rosa; w przeciwnym razie dodaj trochę wody. Otwarta miska z wodą w inkubatorze utrzymuje wilgotność. Waż pojemniki raz w tygodniu, aby kontrolować parowanie.

W temperaturze 33-34 °C wyklucie następuje po 60-70 dniach. Wyższa temperatura skraca inkubację.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode trzyma się pojedynczo lub w małych grupach w terrariach 120 × 60 cm z takim samym miejscem do wygrzewania i gradientem temperatur jak u dorosłych albo w dużych plastikowych pojemnikach. Zapewnij im wiele kryjówek. Podłożem jest ręcznik papierowy, płytki lub gołe dno, dopóki młode nie skończą co najmniej roku.

Młode dostają te same zielone rośliny i kwiaty co dorosłe, drobno posiekane, i są karmione codziennie. Nasiona i suszone rośliny strączkowe podaje się dopiero od szóstego miesiąca życia. Chudym lub odwodnionym młodym można zaproponować wodę. Rozdziel młode, zanim osiągną dojrzałość płciową.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła lub UVB, zbyt wysokiej wilgotności i niewłaściwej diety:

- Choroba metaboliczna kości (wtórna nadczynność przytarczyc na tle żywieniowym) przy zbyt małej ilości UVB, wapnia i D3.
- Zapalenie dróg oddechowych i śluz przy stale wysokiej wilgotności.

- Otyłość przy zbyt dużej ilości nasion i białka.
- Zatkanie jelit przez piasek wapienny, łupiny orzecha włoskiego i zbyt niską temperaturę.
- Oparzenia od mat grzewczych i nieosłoniętych lamp.
- Pasożyty u świeżo sprowadzonych zwierząt. Trzymaj nowe zwierzęta w kwarantannie przez 3-6 miesięcy.
- Strupiaste rany na wargach i skórze, które mogą być wywołane przez bakterię *Devriesea agamarum*. Przenosi się ona między agamami i można ją zwalczyć wyłącznie leczeniem weterynaryjnym i dokładną dezynfekcją terrarium.
- Problemy ze złożeniem jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania.

Zdrowe zwierzę jest okrągłe i jędrne, ma jasne oczy i regularnie je. Utrata masy, brak apetytu i apatia wymagają wizyty u weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.

Pełny poradnik z mapą i aktualizacjami: herpy.org/pl/agamy/uromastyx-ornata